

ความทรงจำในวัยเด็กของเอ็มา โบวารี

พริยะติศ มานิตย์

ความทรงจำและความปรารถนาที่แฝงเร้น

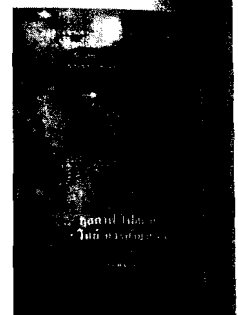
ในทัศนะของนักจิตวิเคราะห์อย่างซิกมันด์ ฟรอยด์ การที่เรารำลึกเหตุการณ์ในวัยเด็กเหตุการณ์หนึ่งได้นั้น มิใช่เรื่องบังเอิญ เรามีความทรงจำในวัยเด็กเรื่องหนึ่งๆ เพราะความทรงจำนั้นผูกพันลึกซึ้งกับความปรารถนาบางอย่างที่เรามีอยู่อย่างแฝงเร้นในปัจจุบัน'

ในที่นี้ ผมจะลองนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ตีความตัวละครเอ็มาซึ่งเป็นตัวละครเอกของนวนิยายเรื่อง *มาตามโบวารี* ทั้งนี้ ในการนำเสนอเรื่องราวของเอ็มาทั้งหมด ตั้งแต่การแต่งงาน ความผิดหวังในชีวิตสมรส การคบชู้ ไปจนถึงความพินาศของชีวิต นวนิยายได้อุทิศเนื้อหาส่วนหนึ่ง (ภาคหนึ่ง ตอนที่ 6) เพื่อเล่าเหตุการณ์ในวัยเด็กของเอ็มา ช่วงที่เธอเป็นนักเรียนในคอนแวนต์ ที่ซึ่งฟูมฟักความหลงใหลคลั่งไคล้ของเธอที่มีต่อการอ่านนิยายประโลมโลก

นวนิยายนำเสนอเหตุการณ์วัยเด็กของเอ็มาด้วยเทคนิค “ฉายภาพย้อนหลัง” (flash back) กล่าวคือ ในฉากก่อนหน้า (ภาคหนึ่ง ตอนที่ 5) นวนิยายถ่ายทอดความรู้สึกของเอ็มาที่เริ่มผิดหวังกับชีวิตแต่งงานระหว่างเธอกับชาร์ลส์ โบวารี จากนั้นนวนิยายก็จะพาผู้อ่านสู่ตอนต่อไป ซึ่งเอ็มา “หวนคิดถึง” ช่วงชีวิตในอดีตที่เธอเคยมีความสุข นั่นคือช่วงที่เธอเรียนหนังสือที่คอนแวนต์

การเล่าเหตุการณ์วัยเด็กของเอ็มาผ่านมุมมอง ความคิดและความรู้สึกของเอ็มาเอง ในแง่หนึ่งก็คือการที่ตัวละครถ่ายทอดความทรงจำวัยเด็กต่อผู้อ่าน สิ่งที่ควรย้ำในที่นี้คือ ทุกอย่างที่เอ็มาเล่าเกี่ยวกับช่วงชีวิตในคอนแวนต์นั้น เป็นเพียงความทรงจำหรือสิ่งที่เธอจำได้ ฉะนั้นใน *ความทรงจำนี้* ย่อมมีบางเหตุการณ์ที่เธอจำได้ดีหรือให้ความสำคัญเป็นพิเศษ (จึงนำมาเล่าได้) เช่น เธอจำได้ดีว่าสมัยอยู่ที่คอนแวนต์เธอชอบอ่านนิยายอิงประวัติศาสตร์ ชอบบรรยายกาศในการสวดมนต์ ชอบดูภาพพระเยซูถูกตรึงกางเขน ชอบไปसारภาพบาปกับพระ ฯลฯ

การที่เอ็มามีแนวโน้มจะเลือกจำได้เพียงเหตุการณ์บางเหตุการณ์ชวนให้เราตั้งคำถามว่า เหตุใดเธอจึงจำเหตุการณ์นั้นๆ ได้ ซึ่งผมขอเสนอคำตอบและจะได้อธิบายต่อไปในบทความนี้ว่า ความทรงจำในวัยเด็กของเอ็มามีนัยยะเชื่อมโยงกับความปรารถนา (desire) บางอย่างของเธอ ซึ่งความปรารถนาที่ว่าคือความปรารถนาที่จะได้รับความเจ็บปวดหรือ “มาโซคิสม์” (masochism) อาจกล่าวได้ว่าความทรงจำวัยเด็กของเอ็มาหรือเหตุการณ์ในอดีตสมัยที่เธออยู่ที่คอนแวนต์

มาตามโบวารี

ผู้เขียน กุสตาฟ โฟลแบร์

ผู้แปล วิทย์ วิตะศรีโย

สำนักพิมพ์ ทับทนงสี

พิมพ์ครั้งที่ 5 (2549)

หนังสือ Leonardo da Vinci ชิกมันด์ ฟรอยด์ได้วิเคราะห์สมมติบทกวีของดา วินชี ในตอนหนึ่งเกี่ยวกับสมมติบทกวี ดา วินชี เล่าถึงความทรงจำวัยเด็กว่าขณะอยู่ในเปล มีนกแร้งตัวหนึ่งพยายามใช้หางยึดเข้าไปในอกของเขา ฟรอยด์ตีความความทรงจำนี้และเห็นว่า ดา วินชี จำเหตุการณ์นี้ได้ว่าได้เพราะความทรงจำเกี่ยวกับความปรารถนาที่ร่วมเพศของดา วินชี ในทัศนะของฟรอยด์ นกแร้งเป็นสัญลักษณ์แทนองคชาติ

รูปเขียนโดยศิลปินนาม : M.M.

ประกอบด้วยเนื้อหาหลักใหญ่ๆ สองส่วน คือ ความทรงจำเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาซึ่งบรรยายกิจวัตรเช่น การสวดมนต์ การทำพิธีทางศาสนา การสารภาพบาป และความทรงจำเกี่ยวกับการอ่านงานวรรณกรรมซึ่งบรรยายความหมกมุ่นของเอ็มมาที่มีต่อนิยายประโลมโลก หนังสือชวนฝัน ผมจะแสดงให้เห็นว่ารายละเอียดต่างๆ ในความทรงจำของเอ็มมาทั้งสองเรื่อง เช่น การที่เธอจำได้ว่าเธอชอบดูภาพพระเยซู การที่เธอจำได้ว่าชอบไปสารภาพบาป การที่เธอจำได้ว่าชอบอ่านหนังสือของวอลเตอร์ สกอตต์ ฯลฯ หาใช่ความทรงจำที่มีอยู่โดยบังเอิญ หากแต่เป็นการที่เอ็มมา “เลือกจำ” สิ่งที่สอดคล้องกับความปรารถนาทางเพศที่เธอมีอยู่อย่างแฝงเร้น

ความทรงจำเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนา

เพื่อการเริ่มต้น ผมขอคัดลอกถ้อยคำที่เกี่ยวกับความทรงจำของเอ็มมาเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนา มาบางส่วนที่น่าสนใจดังนี้

จิตใจของเธอเชื่อมสัมพันธ์ด้วยอำนาจลึกลับชนิดหนึ่งซึ่งมาจากกลิ่นหอมที่แทนบูชา ความเยือกเย็นของน้ำมนต์ และแสงเรืองๆ ของเทียนบูชาพระ แทนที่จะเอาใจใส่กับพิธีสวด เธอมองดูภาพเล็กๆเกี่ยวกับศาสนาขอบสีฟ้าในหนังสือสวดมนต์ของเธอ และเธอรักลูกแกะที่เจ็บ ดวงใจศักดิ์สิทธิ์ซึ่งถูกตรึง หรือภาพพระเยซูทรมานพระกายลงภายใต้กางเขนอันใหญ่ที่ทรงแบกไป เธอพยายามอดอาหารวันหนึ่งเต็มๆ เพื่อทรมานร่างกาย และค้นหาเป็นจ่าละหวั่นว่าจะตั้งปณิธานอันใดไว้ปฏิบัติดีขณะที่เธอเดินไปสารภาพบาป เธอก็คิดหาบาปเล็กๆ น้อยๆ ได้หลายข้อ เพื่อจะได้อยู่นานขึ้นในท่าคุกเข่าอยู่ในเงามืด² (หน้า 42)

สิ่งที่น่าสังเกตเป็นอันดับแรกจากบทตัดตอนข้างต้น คือเอ็มมามีความทรงจำเกี่ยวกับภาพของ “พระเยซู” มากเป็นพิเศษ นอกจาก “ภาพพระเยซูทรมานพระกายลงภายใต้กางเขนอันใหญ่ที่ทรงแบกไป” แล้ว “พระเยซู” ยังถูกสื่อผ่านภาพ “ลูกแกะที่เจ็บ” ขณะเดียวกัน “ดวงใจศักดิ์สิทธิ์ซึ่งถูกตรึง” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการอุทิศชีวิตให้ศาสนาภายใต้ภาวะที่ถูกลงใจอย่างรุนแรง³ ในแง่หนึ่งก็สามารถเชื่อมโยงกับ “พระเยซู” ได้

ทว่าภาพของ “พระเยซู” ในความทรงจำของเอ็มมาล้วนเป็นภาพที่สื่อถึงความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานแสนสาหัสทั้งสิ้น หากไม่นับลูกแกะที่ “เจ็บ” ภาวะที่ถูกลงใจอย่างรุนแรง (ซึ่งเป็นความหมายของ “ดวงใจศักดิ์สิทธิ์ซึ่งถูกตรึง”) ก็ถือเป็นภาวะแห่งความทุกข์ทรมานทางจิตใจอย่างยิ่ง และ “ภาพพระเยซูทรมานพระกายลงภายใต้กางเขนอันใหญ่ที่ทรงแบกไป” ก็คงเป็นอื่นไปไม่ได้ นอกจากเหตุการณ์ในคัมภีร์ไบเบิลที่ถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์เรื่อง *Passion of the Christ* ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวสื่อถึงความรักที่พระเยซูมีต่อมนุษย์ในฐานะผู้ไถ่บาป แต่ก็เป็ความรักที่ต้องแลกมาด้วยความเจ็บปวดอย่างรุนแรงจากการถูกโบยตี ถูกเหยียดหยาม ถูกตรึงกางเขน ฯลฯ

ในทางจิตวิเคราะห์ การที่เอ็มมาจำได้และ “รัก” ภาพแห่งความทุกข์ทรมานเหล่านี้ (เธอ รัก ลูกแกะที่เจ็บ ดวงใจศักดิ์สิทธิ์ [...] หรือภาพพระเยซู [...]) ชวนให้คิดเป็นอย่างยิ่งว่าเธอมีแนวโน้มเพียงพอที่จะได้รับความเจ็บปวด หลังจากกล่าวถึงภาพ “พระเยซู” แล้ว ดับบิธระบุต่อมาว่า “เธอพยายามอดอาหารวันหนึ่งเต็มๆ เพื่อทรมานร่างกาย” ซึ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะมาโซคิสต์อย่างชัดเจน นอกจากนี้ เรายังอาจตีความได้ด้วยว่าการ “อดอาหาร” คือความพยายามของเอ็มมาที่จะ “ทำตัวให้เหมือน” (identification) พระเยซู ทั้งนี้ พระเยซูเองก็เคยทรมานจากการอดอาหารถึงสี่สัปดาห์⁴ ในเชิงสัญลักษณ์ ความ “พยายามอดอาหารวันหนึ่งเต็มๆ เพื่อทรมานร่างกาย” สื่อว่าเอ็มมาปรารถนาที่จะตกอยู่ในสภาพเดียวกันกับบุคคลที่ทุกข์ทรมานแสนสาหัสเช่นพระเยซู ความรู้สึกอยาก “เป็นเหมือน” พระเยซู ก็คือความปรารถนาที่จะได้รับความเจ็บปวดระดับเดียวกันกับที่ต้อง “ทรมานพระกายลงภายใต้กางเขนอันใหญ่ที่ทรงแบกไป”

และบุคคลที่เพียงพอที่จะได้รับความเจ็บปวด ย่อมแสวงหาวิธีให้ได้มาซึ่งความเจ็บปวดที่ตนปรารถนา⁵ นี่คือเหตุผลที่อธิบายว่าเหตุใดหลังจากที่เอ็มมาแสดงความหมกมุ่นในความเจ็บปวดด้วยการหลงใหลในภาพของ “พระเยซู” ต่อมาจึงมีการเอ่ยถึงกิจวัตรของเอ็มมาในการไป “สารภาพบาป” ดังที่ดับบิธบรรยายไว้ว่า “ขณะที่เธอเดินไปสารภาพบาป เธอก็คิดหาบาปเล็กๆ น้อยๆ ได้หลายข้อ เพื่อที่จะได้อยู่ยาวนานขึ้นในท่าคุกเข่าอยู่ในเงามืด” อันที่จริง สำหรับผู้ที่มีลักษณะ “มาโซคิสต์” ความปรารถนาที่จะทำผิดบาปอยู่ตลอดเวลา ก็คือการแสวงหาความเจ็บปวดรูปแบบหนึ่ง เพราะการทำผิดย่อมนำมาซึ่งการถูกลงโทษ และการถูกลงโทษก็คือการได้รับความเจ็บปวดอย่างหนึ่งซึ่งคนปกติทั่วๆ ไปคงหาทางหลีกเลี่ยง ทว่าเอ็มมากลับมีพฤติกรรมที่ชี้ให้เห็นว่าเธอ “อยากทำบาป” อยู่เป็นนิจ ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ยกมาว่า แม้ไม่ได้ทำบาปอะไรจริงๆ ให้ได้ไปสารภาพ เธอก็ยังอุตสาห “คิดหาบาป” ขึ้นมา ราวกับต้องการเป็นคนที่มีความผิดติดตัวและพร้อมที่จะถูกลงโทษเสมอ

² ข้อความจากนวนิยายเรื่อง *มาตามโบวารี* ใช้ตามฉบับแปลของวิทย์ ศิวะศรียานนท์ สำนักพิมพ์หนังสือพิมพ์ครั้งที่ 5) 2549 การเน้นข้อความนี้เป็นผู้เขียนบทความ

³ กุลวดี มกราภิรมย์ (ผู้แปลและเรียบเรียง), *เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์* (2542), หน้า 41

⁴ ลูกา 4 : 2

⁵ ในกรณีของบุคคลที่มีแนวโน้ม “มาโซคิสต์” โดยรูปแบบการแสวงหาความเจ็บปวดดังกล่าวอาจไม่การทำให้ผู้อื่นมาทำการจงใจพาตัวเองไปสู่สถานการณ์ที่นำไปสู่ผลลัพท์แล้ว ฯลฯ

ผมควรกล่าวด้วยว่าสำหรับประโยค “เธอคิดหาปเล็กๆ น้อยๆ” นั้น ต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส เขียนว่า “elle inventait de petits péchés”⁶ ซึ่งคำกริยา “inventait” (“คิดหา”) ในที่นี้อยู่ใน “กาล” (tense/temps) ที่สื่อความหมายว่าเป็นกริยาที่กระทำบ่อยๆ เป็นความเคยชิน เป็นเรื่องปกติ เป็นกิจวัตร การพิจารณาความหมายทางไวยากรณ์เช่นนี้ยิ่งตอกย้ำความหมกมุ่นของเอ็มมาที่จะ “คิดหาป” อยู่เสมอ

ความทรงจำเกี่ยวกับการอ่านงานวรรณกรรม

เอ็มมาพึงใจในความเจ็บปวดและเธอมีความปรารถนาที่จะกระทำผิดบาป ซึ่งในแง่หนึ่งก็คือความปรารถนาที่จะถูกลงโทษ สิ่งที่ผมอยากจะทำให้เห็นต่อไปคือ ในกรณีของเอ็มมา “ความปรารถนาที่จะกระทำผิดบาป” นั้นมีรูปแบบเฉพาะ กล่าวคือ เธอมีความปรารถนาที่จะกระทำผิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ ซึ่งเราสามารถอนุมานได้จากธรรมเนียมการอ่านงานวรรณกรรมบางชนิดของเธอ

ในความทรงจำของเอ็มมา เราจะทราบว่าเขาชอบอ่านงานวรรณกรรมแนวโรแมนติก เช่นงานเขียนของซาโตบริยองต์ (หน้า 42) บทกวีของลามาร์ติน (หน้า 46) หรือไม่กี่นิยายประโลมโลกที่เต็มไปด้วยเรื่องรักๆ ใคร่ๆ (หน้า 43-44)

ในบรรดาหนังสือที่เอ็มมาชอบอ่านในวัยเด็กนั้น มีหนังสือของนักเขียนคนหนึ่งของเธอ “เคลิบเคลิ้ม” เป็นพิเศษ (หน้า 44) และเป็นหนังสือที่ยังจะทำให้เราเห็นแนวโน้ม “มาไซคิสม์” ของเธอมากขึ้น นั่นคือหนังสือของวอลเตอร์ สกอตต์ นวนิยายบรรยายความทรงจำของเอ็มมาที่มีต่อวรรณกรรมของวอลเตอร์ สกอตต์ดังนี้

ต่อมา เธอก็จับอ่านหนังสือของวอลเตอร์ สกอตต์ ซึ่งทำให้เธอเคลิบเคลิ้มในพฤติการณ์ในประวัติศาสตร์ (...) ในขณะที่เธอเลือกใสบุชาพระนางแมรี สจวร์ต และหญิงที่สูงศักดิ์หรืออับโชค โจน ออฟ อาร์ก, เอลิอัส, อันแญส ซอเรล, แฟร์รอนนิแยร์โฌมงามและเกลมั่งซ์ อิชอร์ มีลักษณะเหมือนดาวหางที่มีแสงโชติช่วงในท่ามกลางความมืดมนอันไพศาลของประวัติศาสตร์ (หน้า 44)

ตัวละครทั้งหกคนนี้ (แมรี สจวร์ต, โจน ออฟ อาร์ก, เอลิอัส, อันแญส ซอเรล, แฟร์รอนนิแยร์ และเกลมั่งซ์ อิชอร์) คงจะมีอะไรบางอย่างที่ “โดนใจ” เอ็มมาอยู่มากจนเธอถึงกับ “เลื่อมใสบุชา”

แมรี สจวร์ต คือราชินีแห่งสกอตแลนด์ (ช่วงศตวรรษที่ 16) มีเรื่องมีราวทางการเมือง แย่งชิงอำนาจกับพระราชนิออลิซาเบธจนถูกฝ่ายหลังสั่งประหารชีวิต

โจน ออฟ อาร์ก อ้างว่าเป็นผู้ที่พระเจ้าเลือก ท้ายที่สุดถูกเผาในกองเพลิงโดยคำสั่งของศาสนศาลซึ่งกล่าวหาเธอว่าเป็นแม่มด

เอลิอัส (ศตวรรษที่ 12) เป็นที่มาของตำนานความรักอันโรแมนติก เธอลักลอบมีสัมพันธ์สวาทกับนักบวชผู้หนึ่งนามอาเบลาร์ ทว่าต่อมาลุงของเธอล่วงรู้ถึงความสัมพันธ์ต้องห้ามนี้ จึงสั่งให้คนของตนลงโทษนักบวชหนุ่มด้วยการตอนอวัยวะเพศ

อันแญส ซอเรลเป็นสนมของกษัตริย์ชาร์ลส์ที่ 7 เธอเสียชีวิตโดยเป็นที่สงสัยกันว่าเป็นฝีมือของคนในราชสำนัก

“แฟร์รอนนิแยร์โฌมงาม” เป็นสมญานามของสนมคนหนึ่งของกษัตริย์ฟร็องซัวส์ที่ 1 สามีมืดของเธอล้างแค้นโดยการไปเที่ยวโสเภณีเพื่อทำให้ตัวเองติดโรคซิฟิลิส โดยมีเจตนาจะนำโรคดังกล่าวไปแพร่สู่เธอ และเธอจะนำไปแพร่สู่กษัตริย์ฟร็องซัวส์อีกทอดหนึ่ง

เกลมั่งซ์ อิชอร์เป็นหญิงมั่งคั่งแห่งเมืองตุลูล เธอตั้งรางวัลและจัดการแข่งขันเพื่อให้กวีในเมืองแต่งกลอนมาแย่งชิงกัน

ยกเว้นกรณีของเกลมั่งซ์ อิชอร์ น่าสังเกตว่าตัวละครผู้หญิงห้าคนที่เหลือต่างมีลักษณะร่วมกันที่

สำคัญอย่างหนึ่งคือ การเข้าไปข้องแวะกับความสัมพันธ์ต้องห้ามไม่ว่าทางใดก็ตามหนึ่ง แล้วผลของการมีความสัมพันธ์ต้องห้ามนั้นคือการถูกลงโทษหรือการได้รับความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส

เอลิอัสมีสัมพันธ์กับนักบวช ซึ่งเป็นของต้องห้ามอย่างไม่ต้องสงสัย เธอไม่ได้ถูกลงโทษเองก็จริง แต่ก็มีความสัมพันธ์ที่ส่งผลให้ชายที่เธอรักถูกต้อนอวัยวะเพศ ในทำนองเดียวกัน อันแดส ซอแรล และ “แฟร์รอนนิแยร์โฌมงาม” ต่างก็เป็น “เมียน้อย” ที่ไปข้องเกี่ยวกับชายที่มีเจ้าของแล้ว และทั้งสองก็ต้อง “อัปไซค์” จากความสัมพันธ์ต้องห้ามนั้น

ในกรณีของโจน ออฟ อาร์ก การอ้างว่าเป็นผู้ถูกเลือกของพระเจ้า แม้จะไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเพศ แต่ก็ถือเป็นการทำทาศาสนศาสตร์ซึ่งวางตนเสมือนเป็น “เจ้าเข้าเจ้าของ” พระเจ้า ในแง่หนึ่ง โจน ออฟ อาร์กไม่ต่างอะไรจากอันแดส ซอแรล หรือ “แฟร์รอนนิแยร์โฌมงาม” เนื่องจากต่างเป็น “ที่โปรดปราน” ของชายคนหนึ่ง ทว่าเป็นชายที่มีเจ้าของแล้ว เป็นเหตุให้ต้องรับโทษเหมือนกัน

ในกรณีของแมรี สจวร์ต การไปยุ่งเกี่ยวกับราชบัลลังก์ของราชินีอลิซาเบธ ก็ถือเป็นความพยายามแย่งชิง “ของที่ไม่ใช่ของตัวเอง” ไม่ต่างจากการไปเป็น “สนม” อย่างเช่นในกรณีของอันแดส ซอแรลหรือ “แฟร์รอนนิแยร์โฌมงาม”

กรณีของเกลมิ่งซ์ อิชอร์ อาจดูไม่เข้าพวกไม่ว่าจะเป็นแง่ใด อย่างไรก็ตาม การที่เธอตั้งรางวัลให้เกิดการแข่งขัน ก็ต้องถือว่าเธอเป็นต้นเหตุของการ “แย่งชิง” แบบเดียวกันกับการเป็นคู่แข่งทางการเมืองหรือความขัดแย้งระหว่างเมียหลวง/เมียน้อย

เมื่อพิจารณาเช่นนี้แล้ว คงไม่ใช่เรื่องแปลกอะไรที่ตัวละครทั้งหกจะสร้างความ “เคลิบเคลิ้ม” และ “เลื่อมใสบูชา” แก่ผู้อ่านคนหนึ่งซึ่งมีแนวโน้มแสวงหาความเจ็บปวด และมีความปรารถนาอย่างลึกลับที่จะกระทำความผิดเพื่อรับการลงโทษ

“หญิงที่นอกใจสามีจนชีวิตพังพินาศ”

“หญิงที่นอกใจสามีจนชีวิตพังพินาศ” คือวลีหนึ่งที่แพร่หลายที่สุดที่มักถูกนำมาใช้สรุปความเป็นเอ็มมา ในสายตาผู้อ่านทั่วไป “มาดามโบวารี” คือผู้หญิงซึ่งตกเป็นเหยื่อของการอ่านนิยายประโลมโลกจนแยกไม่ออกระหว่างความจริงกับความลวง เธอใฝ่ฝันถึงความรักตามแบบของนิยายที่เธออ่าน จึงผิดหวังในตัวสามีผู้ไม่มีอะไรสอดคล้องกับพระเอกในฝันของเธอ ความผิดหวังดังกล่าวทำให้เธอตัดสินใจคบชู้ถึงสองคน (โรดอล์ฟและเลอง) ซึ่งจะทำให้ชีวิตเธอพังพินาศไปเรื่อยๆ กระทั่งท้ายที่สุดเธอต้องจบชีวิตด้วยการกินยาฆ่าตัวตาย

นั่นคือความรู้โดยทั่วไปที่เรามีต่อโศกนาฏกรรมของตัวละครเอ็มมา อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ “อ่าน” ความทรงจำของเอ็มมาแล้ว ผมอยากจะเสนอคำอธิบายอีกแบบโดยกลับหัวกลับหางตรรกะเสียใหม่ว่า ไม่ใช่เป็นเพราะเอ็มมาคบชู้ เธอจึงต้องทุกข์ทรมาน แต่เป็นเพราะเอ็มมาอยากจะทำทุกขุทรมาน เธอจึงคบชู้ พูดยังอีกอย่างคือ ในทัศนะของผม การคบชู้ของเอ็มมาเป็นพฤติกรรมที่สนองความพึงใจที่จะได้รับความเจ็บปวดและความปรารถนาที่จะกระทำความผิด การนอกใจสามี เป็นผลของแนวโน้ม “มาโซคิสม์” ซึ่งเราได้เห็นจากระบบการ “เลือกจำ” ในความทรงจำวัยเด็กของเธอ

เอ็มมาจะพึงพอใจกับผู้ชายทั่วไปตามปกติได้อย่างไร ในเมื่อเธอเป็นคนประเภทที่ต้อง “คิดหาบาปเล็กๆ น้อยๆ” ตลอดเวลา “ชู้” หรือชายที่ไม่ใช่ของตนอย่างโรดอล์ฟหรือเลองเท่านั้นจึงจะสนองความปรารถนาผู้อ่านผู้หลงใหล “แฟร์รอนนิแยร์โฌมงาม” ผู้นี้ได้ ในกรณีชาร์ลส์ นักวิจารณ์ทั่วไปมองว่าเอ็มมาแต่งงานกับชาร์ลส์ โบวารี เพียงเพราะนี่กว่าจะเป็นพระเอกในฝัน แต่สิ่งหนึ่งที่เราไม่ควรลืมก็คือ เมื่อแรกพบกันและเอ็มมาเริ่มสนใจชาร์ลส์นั้น ผู้ชายคนนี้ มีภรรยาแล้ว (เอ็มมาแต่งงานกับชาร์ลส์หลังจากภรรยาคนแรกของชาร์ลส์ตาย) เอ็มมาได้ใจชาร์ลส์เพราะเขามารักษาหาให้พ่อของเธอที่บ้าน และนี่คือความรู้สึกของเธอที่มีต่อชายที่มี “เจ้าของ” (ซึ่งตอนนั้นยังไม่ตาย) แล้ว

⁷ “ความรู้สึกอันร้อนแค้นฉบับใช้คำว่า ‘ด’

แต่ครั้งแล้ว ความยุ่งยากในฐานใหม่ของเธอ หรือบางทีจะเป็นความกระวนกระวายใจในการที่
ชายแปลกหน้าผู้นี้มาอยู่ใกล้เธอ เป็นสิ่งที่ทำให้เธอเชื่อแน้อย่างเพียงพอทีเดียวว่า ในที่สุดเธอก็
เกิดความรู้สึกอันร้อนแรงนามหัตถ์จรรยา⁷ (หน้า 47)

เป็นอันว่าผู้ชายทั้งสามคนในชีวิตทางกามารมณ์ของเอ็มมา คือ ชาร์ลส์ ไรตอล์ฟ เลออน ต่างมี
ลักษณะเป็นชายต้องห้ามที่เอื้อต่อการ “คิดหาบาป” ทั้งสิ้น ที่สำคัญที่สุด ความสัมพันธ์กับชายทั้ง
สามนอกจากจะเป็นการเปิดโอกาสให้เอ็มมาทำ “บาป” แล้ว ยังเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เธอได้รับความ
เจ็บปวดอีกด้วย

ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ทั้งสามล้วนเป็นความสัมพันธ์ที่ล้มเหลว นำมาซึ่งความผิดหวัง และทุกครั้ง
ที่เอ็มมาผิดหวังกับชีวิตทางกามารมณ์ เธอจะแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่อาจตีความได้ว่าเป็น
การลงโทษตัวเอง นั่นคือการกินข้าว ไม่ได้จันต้องเจ็บป่วยล้มหมอนนอนเสื่อ

ความทุกข์จากการคิดถึงชายคนหนึ่งที่เราไปเจอในงานเต้นรำ ผนวกกับความจริงอันเจ็บปวด
ของชีวิตสมรสอันแสนเศร้า ทำให้ “เอ็มมากลายเป็นคนที่เอาใจยาก และทำอะไรแผลงๆ ไปเสีย
แล้ว บางทีสิ่งให้ทำกับข้าวเฉพาะตัวแล้วก็ไม่แตะต้องเลย” (หน้า 80) ยิ่งไปกว่านั้น “หลังจากนั้น
เอ็มมาดื่มน้ำส้ม มีอาการไอแห้งๆ และกระเส่าๆ และกินข้าวปลาไม่ได้เลย” (หน้า 81) เอ็มมาล้ม
ป่วยอย่างหนักจนชาร์ลส์ต้องย้ายบ้านเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ

ครั้งเมื่อเธอคบชู้กับไรตอล์ฟ แล้วฝ่ายหลังคิดตีจาก เธอก็มีอาการกินไม่ได้อีกครั้ง ดังที่ตัวบท
ระบุว่า “เอ็มมาพยายามกิน แต่กลืนไม่ลง” (หน้า 247) คราวนี้ก็เช่นเดียวกัน เธอกินไม่ได้จันไม่
สบาย มีอาการรุนแรงจนไม่รับอาหารใดๆ ทั้งสิ้น ทุกอย่างที่กินเข้าไปก็อาเจียนออกมา

เอ็มมาวิ่งเวียนขึ้นมาโดยปัจจุบันทันด่วน และตั้งแต่นั้นโรครของเธอทรุดลง มีอาการยุ่งยาก
ซับซ้อนยิ่งขึ้น ประเดี๋ยวเจ็บที่หัวใจ แล้วที่หัวอก ที่หัว ที่แขน ขา นอกจากนี้ยังอาเจียนด้วย ซึ่ง
ทำให้ชาร์ลส์คิดว่าเป็นอาการแรกของมะเร็ง (หน้า 251)

หากยอมรับว่าเอ็มมาเป็นผู้ที่มิแน่วโน้ม “มาโซคิสต์” อาการกินไม่ได้หรือไม่ยอมรับประทานอาหารที่
เกิดซ้ำๆ เช่นนี้ก็หาใช่เรื่องบังเอิญแต่อย่างใด นายแพทย์อย่างชาร์ลส์วินิจฉัยว่า “เป็นอาการแรก
ของมะเร็ง” แต่เขาคงไม่ทราบว่าการพยาของเขาคอนนี้ในวัยเด็กนั้น เคย “ทรมาณร่างกาย” ตนเอง
โดยการ “พยายามอดอาหารหนึ่งวันเต็มๆ” ความพึงพอใจที่จะได้รับความเจ็บปวด และความ
ปรารถนาที่จะทำผิดบาป คือองค์ประกอบสองอย่างของ “มาโซคิสต์” ที่เป็นเหตุเป็นผลต่อกัน
เอ็มมาอยากเจ็บปวด เธอจึงพยายามทำผิด และที่เธออยากทำผิด ก็เพราะอยากถูกลงโทษ และที่
อยากถูกลงโทษ ก็เพราะอยากเจ็บปวด... เด็กน้อยเอ็มมาผู้ชื่นชอบตัวละครอย่างเอไลอัส ชอบภาพ
แห่งความเจ็บปวดของพระเยซู ชอบไปสารภาพบาป และชอบทรมาณตัวเองด้วยการอดอาหาร ก็
คือคนเดียวกับกับมาตามโบวารี่ผู้ทำความผิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ ข้องแวกกับความสัมพันธ์ต้องห้าม
แล้วต้องทุกข์ทรมานจากความสัมพันธ์นั้นขนาด “กินข้าวปลาไม่ได้เลย” ซึ่งในมุมมองนี้ สามารถ
ตีความได้ว่าเป็นพฤติกรรมลงโทษตัวเองแบบเดียวกับความ “พยายามอดอาหารหนึ่งวันเต็มๆ
เพื่อทรมาณร่างกาย”

และสำหรับผู้ที่ทรมาณตนเองทางปาก (อดอาหารไม่กินข้าว) อย่างเอ็มมา คงมิใช่เรื่องบังเอิญ
เช่นกันที่หลังจากความพินาศจากการคบชู้ครั้งสุดท้ายของเธอ (หมายถึงความสัมพันธ์กับเลออน)
เธอจะกระทำอัตวินิบาตกรรม - ซึ่งถือเป็นจุดสุดยอดแห่งการลงโทษตัวเอง - ด้วยการกินยาตาย ๒

หมายเหตุ
บทความนี้ปรับปรุงจากการ
บรรยาย “ความทรงจำวัย
เด็กของเอ็มมา” นำเสนอใน
การบรรยายพิเศษเสวนา
วัฒนธรรม “หลายชีวิตของ
มาตามโบวารี่” เนื่องในวาระ
100 ปีแห่งการตีพิมพ์
นิยายเรื่อง มาตามโบวารี่
โดยบัณฑิตศึกษาสาขา
ภาษาฝรั่งเศส ภาควิชา
ภาษาตะวันตก คณะอักษร-
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย วันที่ 4
สิงหาคม 2550 ณ ห้อง 707
ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์